

Nötkråka

Nötkråkan finns med två raser i Sverige: tjocknäbbad nötkråka i de södra delarna av landet och smalnäbbad nötkråka i de norra delarna. Stapelfödan för dessa är hasselnötter respektive frön från sibirisk cembratall, vilka hamstras för behov vintertid och för uppfödandet av ungarna. Nötkråkan häckar i barrskogsmiljöer, men kräver rik förekomst av hassel respektive odlad sibirisk cembratall inom rimligt avstånd från häckningsplatserna. Stannfågel.

Ekologiska krav

Tjocknäbbad nötkråka är helt beroende av tillgång på hasselnötter, smalnäbbad nötkråka av frön från sibirisk cembratall. Nötter respektive frön hämtas under hösten, ibland på över 5 km avstånd från häckningsplatsen där de förvaras nedgrävda i marken. Tillgång till hasselrika lundar, bryn och hagmarker är en nödvändighet i södra Sverige. I norra Sverige bestäms förekomsten av planterade sibiriska cembratallar i trädgårdar och parker.

Häckningsplatserna är belägna i medelålders eller äldre gran- eller barrträdsdominerade blandskogar. Om skogen är skött för virkesproduktion spelar ingen roll. Viktigt är dock att den är tät, strukturrik och komplex och att den erbjuder ett gott skydd mot predatorer.

Ett häckande par utnyttjar under vinter och häckningstid ett område på cirka 10–15 hektar. Under denna period livnär de sig huvudsakligen på de nötter och frön som hamstrats under hösten. Förvaringsplatserna finns under undertryckta granar i mörka skogspartier och i täta granbestånd. Avverkning av häckningsplatsen vintertid innebär att födoreserverna blir omöjliga att återfinna vilket omöjliggör häckningen. Samma revir kan annars utnyttjas under många år. Boet byggs i en tät, ofta klen gran och gärna i anslutning till solig glänta. Till bobygget används skägglav och murket trä från multnande stubbar.

Utbredning och regionala skillnader

Tjocknäbbad nötkråka häckar sparsamt till sällsynt, lokalt dock tämligen allmänt, upp till norra Dalsland, mellersta Värmland, mellersta Västmanland och norra Uppland. Den finns även sällsynt i södra Dalarna. Smalnäbbad nötkråka påträffas längs Norrlandskusten i anslutning till samhällen och städer med tillgång på planterade sibiriska cembratallar.

Indikator på skyddsvärd skog

Saknar signalvärde för skyddsvärda skogsmiljöer på lokal nivå. I södra Sverige visar

förekomst av nötkråka att det finns goda bestånd av hassel på landskapsnivå.

Faktorer som missgynnar eller hotar arten

Nötkråkan missgynnas av brist på föda (hassel eller sibirisk cembratall) i anslutning till annars lämpliga häckningsmiljöer.

Avverkningar i reviren medför att förutsättningarna för hamstring försvinner och det tar åtskilliga decennier innan skogen åter är lämplig för häckning.

Behov av hänsyn – allmänt

I södra Sverige är det viktigt att upprätthålla ett varierat landskap med riklig förekomst av hassel spritt över landskapet. Detta kräver åtgärder och hänsyn i inägomarken. Lämpliga häckningsmiljöer är ett mindre problem, men kräver förekomst av uppvuxen skog.

Sibirisk cembratall förekommer främst i planteringar i städer och större samhällen vilket helt styr förekomsten av smalnäbbad nötkråka i Norrland.

Miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder

- Undvik avverkning eller andra skogliga åtgärder (inkl. plantering, markberedning och röjning) under perioden 10 mars–20 juni inom revir med nötkråka.
- Var försiktig med röjning, gallring och dikning i kända nötkråkerevir, även i yngre bestånd. Försiktig plockhuggning kan vara ett alternativ.
- Bevara partier av tät, fuktig granskog och mörkt stående undertryckta granar.
- Spara så mycket som möjligt av buskar, lövträd och unga och undertryckta granar vid förröjning inför slutavverkning.
- Lämna hänsynsytor med trädgrupper vid gallring och föryngringsavverkning, särskilt av äldre gran och lövträd.
- Spara hasselbuskar vid avverkning, röjning och markberedning. Plantera inte barrträd intill större hasselbuskar.
- Gynna hassel vid röjningar.

Tips på ytterligare åtgärder som gynnar arten

- Gynna hasselrika brynmiljöer genom att röja bort igenväxande träd (särskilt gran) utmed stenmurar, i betesmarker och bryn där det finns hassel. Fristående hassel har bättre fruktsättning än hassel inne i tät skog.
- Avstå från att plantera barrskog i anslutning till inägomarker med hassel.

Områdesskydd och frivilliga avsättningar

Bestånd med mycket hassel är hänsynskrävande biotoper och bör avsättas som hänsynsytor. Gör naturvårdsavsättningar av hasselmiljöer som är för stora för att rymmas inom generell hänsyn.

Skogsvårdslagstiftningen

- Ta inte bort äldre vindfällen, högstubbar och torrakor, äldre träd vid ägo gränser och myrstackar, äldre lövträd i barrskog m.m., spara biologiskt värdefulla träd, hassel, lind, lönn, ask och alm, eller bärande träd (SKVFS 7:8).
- Undvik skogsbruksåtgärder som kan skada hänsynskrävande miljöer, som t.ex. örtrika områden längs bäckar eller andra vattendrag, strand- och sumpskogar med naturskogs karaktär, äldre skog på uddar och öar, raviner, naturskogsrester, äldre trädbestånd med mycket hänglavor eller död ved, örtrika bestånd på kalkrika marker, äldre hassellundar, brynmiljöer, äldre skogsbeten samt igenvuxna hagmarker eller lövängar (SKSFS 7:17).
- Lämna funktionella skyddszoner med träd och buskar mot hänsynskrävande miljöer, som bäckar, raviner, myrvar och sumpskogar, kulturmiljöer m.m. (SKSFS 7:21).

- Lämna en skyddszon utmed sjöar, vattendrag, kulturmiljöer eller mot öppen jordbruksmark oplanterad eller planterad med löv (SKSFS 7:22).
- Det är förbjudet att omvandla bestånd med ädellövskog till annan skog. Om man avverkar, förutom vid röjning eller gallring, ska man anlägga ny ädellövskog på området (SVL 25 §).

Lästips

Artfakta för nötkråka. ArtDatabankens webbplats,
<http://artfakta.artdatabanken.se/taxon/100090>

Populationsstorlek: 11 000 par

Populationsutveckling:

1980–2012: minskning 67 %

2001–2012: minskning 37 %

Rödlistestatus 2015: Nära hotad (NT)

Fågeldirektivets Bilaga 1: Nej